

ความสำคัญและวัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์

การศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยระหว่างปี พ.ศ. 2501 ถึง 2506 (ค.ศ. 1958 - 1963) อันเป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลปฏิวัติภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้กุมอำนาจการบริหารประเทศนั้นนับเป็นเรื่องที่ควรแก่การสนใจอย่างยิ่ง เพราะเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่า เรื่องของนโยบายต่างประเทศนั้นมักจะเกี่ยวพันถึงผลประโยชน์และอำนาจของชาติ เป็นสำคัญ ซึ่งแน่นอนย่อมจะมีทั้งการขัดแย้ง และการร่วมมือประสานผลประโยชน์ร่วมกันควบคู่กันไป ฉะนั้น การกำหนดหรือการดำเนินนโยบายต่างประเทศของประเทศหนึ่งจึงย่อมจะมีผลกระทบต่ออีกประเทศหนึ่งอย่างแน่นอน

แนวนโยบายต่างประเทศของไทยในระยะเวลาที่กำหนดในวิทยานิพนธ์นี้มีหลักการใหญ่ ๆ ที่เห็นได้ชัดก็คือ การดำเนินนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเอเชีย (โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสาธารณรัฐประชาชนจีน และเวียดนามเหนือ) อย่างรุนแรงทั้งภายในและภายนอกประเทศ กล่าวคือ มีการกวาดล้าง จับกุม ผู้ต้องสงสัยว่ามีการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ภายในประเทศด้วยมาตรการที่เด็ดขาดต่าง ๆ หลายประการ ส่วนภายนอกประเทศนั้นนอกจากจะไม่ให้การรับรองรัฐบาลคอมมิวนิสต์จีนแล้ว คณะรัฐบาลของไทยยังได้ใช้อำนาจในฐานะที่เป็นรัฐบาลปฏิวัติแสดงท่าทีที่ไม่ต้องการจะเป็นมิตรกับรัฐบาลที่ปักกิ่งอีกด้วย เป็นต้นว่าออกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 ห้ามการค้าขายกับสาธารณรัฐประชาชนจีน (จีนคอมมิวนิสต์) จัดว่าเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดประการหนึ่ง

ขณะเดียวกันกับที่ดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างแข็งขัน คณะรัฐบาลปฏิวัติของไทยก็ได้พยายามสานต่อนโยบายผูกพันตัวเองกับค่ายตะวันตก (โลกเสรี) ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ โดยที่แนวนโยบายแบบนี้ได้เริ่มก่อตัวมาตั้งแต่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และยึดปฏิบัติสืบต่อกันเรื่อยมาไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลชุด 90 วัน ของนายพจน์ สารสิน ก๊ก หรือรัฐบาล พลโทถนอม กิตติขจร ก๊ก จนกระทั่งมาถึงรัฐบาลปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ทำการวิจัยศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้

จากลักษณะสำคัญของนโยบายต่างประเทศในระบอบระบอบกึ่งเผด็จการ วิทยานิพนธ์นี้จึงพยายามที่จะศึกษาในเชิงวิเคราะห์เจาะลงไปถึงพฤติกรรมหรือปัจจัยบางประการซึ่งอยู่เบื้องหลัง และมีส่วนช่วยผลักดันให้คณะรัฐบาลปฏิวัติของไทยต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศออกมาในรูปลักษณะกึ่งเผด็จการ โดยที่ปัจจัยต่าง ๆ ที่จะนำมาพิจารณาในการศึกษาวิเคราะห์นั้น ผู้วิจัยได้แยกออกเป็นสองลักษณะ ลักษณะแรกเรียกว่าปัจจัยภายในซึ่งเป็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาวะผู้นำ มติมหาชนและสื่อมวลชนภายในประเทศ ตลอดจนปัญหาการเมืองภายในและสภาวะการต่างประเทศของประเทศไทยในช่วงเวลานั้น เป็นต้น ปัจจัยอีกลักษณะหนึ่งที่น่ามาประกอบ เรียกว่าปัจจัยภายนอกซึ่งเน้นหนักไปในด้านวิกฤติการณ์หรือสภาวะการเมืองในประเทศเพื่อนบ้านของไทย รวมทั้งบทบาทของประเทศมหาอำนาจที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับประเทศไทยในระยะเวลาที่ทำการศึกษาวิเคราะห์นั้น การวิเคราะห์จากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกเหล่านี้จะทำให้เราได้ทราบถึงสาเหตุต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นต้นว่า เหตุใดไทยจึงไม่อาจแยกตัวเป็นอิสระจากการดำเนินนโยบายผูกพันตามหลังสหรัฐอเมริกาในขณะที่บางครั้งก็มีโอกาสที่จะทำเช่นนั้นได้ หรือว่า เหตุใดความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในระยะนั้นจึงไม่อาจประสานสัมพันธ์ภาพที่ต่อกันได้ ทั้ง ๆ ที่ทั้งสองประเทศได้เคยมีท่าทีจะผูกสัมพันธ์กันมาครั้งหนึ่งแล้ว ตอนปลายสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อการประชุมอัสซีโพร เอเชียนที่บันดุง เมื่อปี พ.ศ. 2498 เสรีจีนลงใหม่ ๆ แต่แล้วท่าทีของการผูกความสัมพันธ์กึ่งกล่าวกลับซากตอนไปหลังจากสมัยรัฐบาลจอมพล ป. แล้ว ฯลฯ

ขอบเขตของการศึกษาและวิธีการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้ทำการศึกษาดังความเกี่ยวเนื่องระหว่างปัจจัยทั้งภายในและภายนอกต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นว่า มีผลกระทบและอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2501 ถึง 2506 อย่างไรก็ตาม ซึ่งก่อนที่จะศึกษาในช่วงเวลานี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทำความเข้าใจถึงแนวนโยบายในระยะเวลาก่อนที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะขึ้นสู่อำนาจด้วย โดยเริ่มตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐบาลนายพจน์ สารสิน และรัฐบาล พลโท ถนอม กิตติขจร ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบเป็นพื้นฐานพอสังเขปก่อนที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

อย่างไรก็ดี เนื่องจากวิทยานิพนธ์ได้ศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้ว เป็นอดีตทั้งสิ้น ฉะนั้น วิธีการศึกษามีลักษณะเป็นการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ (historical approach) สำหรับข้อมูลส่วนใหญ่ที่นำมาใช้ประกอบการวิจัยส่วนใหญ่จัดเป็นข้อมูลในเชิงวิชาการ (academic data) ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อมูลแบบทุติยภูมิ (secondary data) อันเป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ซึ่งถูกเก็บรวบรวมไว้ทั้งในรูปการพรรณนาความ (description) และการวิเคราะห์ (analysis) ของนักวิชาการและท่านอื่นๆ แหล่งที่มาของข้อมูลเหล่านี้คือ หอสมุดต่างๆ เช่น หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดมหาวิทยาลัยรามคำแหง และหอสมุดของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ นอกจากนี้ก็ยังมีเอกสารส่วนตัวหรือส่วนบุคคล (เช่น ประมวลสุพรรณพจน์และประวัติส่วนบุคคล) มาประกอบบาง รวมทั้งข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ต่างๆ

วิธีการนำเสนอข้อมูลหรือวิธีการศึกษาของวิทยานิพนธ์ได้เน้นการวิจัยแบบอธิบาย (explanatory research) ซึ่งพยายามจะอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับนโยบายต่างประเทศในระยะเวลาที่ทำการศึกษาว่าอะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล ในขณะที่เดียวกันก็ใช้การวิเคราะห์ (analysis) ควบคู่ไปด้วย โดยใช้รูปแบบการวิเคราะห์แบบที่เรียกว่า "ทฤษฎีความเกี่ยวพัน" หรือ "การเชื่อมโยงเกี่ยวพัน" (linkage theory or linkage politics) ซึ่งก็คือ การพิจารณาปัจจัยภายใน และภายนอกต่าง ๆ ว่ามีผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศในลักษณะต่าง ๆ อย่างไรบ้างนั่นเอง

อนึ่ง เนื่องจากวิทยานิพนธ์ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยโดยเฉพาะ ฉะนั้นปีต่าง ๆ ที่กล่าวถึงในวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยจึงถือเอาปีทางพุทธศักราช (ใช้อักษรย่อว่า พ.ศ.) เป็นแนว แต่อย่างไรก็ตามในบางกรณีหากข้อความตอนใดตอนหนึ่งได้กล่าวพาตึงไปถึงด้านต่างประเทศหรือเหตุการณ์ที่ถือว่าเป็นสากลแล้ว ก็จะไต่วงเล็บปีทางคริสตศักราช (อักษรย่อคือ ค.ศ.) ต่อท้ายปีทางพุทธศักราช (พ.ศ.) นั้นไว้ทุกโอกาสไป

การเสนอเรื่อง

ในการเสนอเรื่องของวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 7 บท ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 (คือบทที่กล่าวถึงกล่าวอยู่นี้) เป็นบทนำซึ่งกล่าวถึงความสำคัญและวัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์ ขอบเขตของการศึกษา และวิธีการศึกษา (รวมทั้งแหล่งข้อมูล) การนำเสนอเรื่อง และประโยชน์ของวิทยานิพนธ์นี้

บทที่ 2 ว่าด้วยทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศ นอกจากนั้นในตอนท้ายของบท ยังกล่าวถึงลักษณะโดยสังเขปของนโยบายต่างประเทศของไทย และบรรยากาศทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (ระหว่างปี พ.ศ. 2493 - 2500)

บทที่ 3 ว่าด้วยขั้นตอนในการก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

บทที่ 4 ว่าด้วยลักษณะโดยทั่วไปของแนวนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยจะกล่าวถึงพื้นฐานทางศาสนประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และอุดมการณ์ประกอบเข้าไว้ด้วยกัน

บทที่ 5 เป็นบทวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทและอิทธิพลของปัจจัยภายในต่าง ๆ เป็นต้นว่า สภาวะผู้นำที่ดี หรือกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลภายในประเทศที่ดี ว่ามีผลกระทบต่อนโยบายต่างประเทศของไทยสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อย่างไรบ้าง

บทที่ 6 เป็นบทวิเคราะห์บทบาทและอิทธิพลจากปัจจัยภายนอก เช่น วิกฤติการณ์ทางการเมืองในประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนบทบาทของประเทศมหาอำนาจว่ามีอิทธิพลต่อนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ มากน้อยเพียงใด

บทที่ 7 เป็นบทสรุปและทัศนวิจารณ์ ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่าปัจจัยภายในประเทศหลายประการมีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในระยะเวลาที่ทำการศึกษาขณะเดียวกันที่ปัจจัยภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของมหาอำนาจบางประเทศก็ได้นำมาส่วนในการปรุงแต่งแนวนโยบายต่างประเทศของไทยอีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนั้นวิทยานิพนธ์นี้ยังพบว่าทั้งปัจจัยภายในและภายนอกเหล่านั้นสามารถผสมผสานและรับกันได้เป็นอย่างดี

ประโยชน์ที่จะได้จากกรวิจัยนี้

1. ในเชิงวิชาการ คาดว่าจะให้ประโยชน์แก่นักศึกษา นักวิชาการ ตลอดจนผู้ที่มีความสนใจในค่านักกิจการต่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการเมืองทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศจะไดทราบถึงสาเหตุ และอิทธิพลบางประการซึ่งอยู่เบื้องหลังการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในระยะเวลาที่ทำการศึกษา
2. ในเชิงปฏิบัติ ผลงานวิจัยชิ้นนี้อาจจะเป็นข้อควรคำนึงหรืออุทาหรณ์แก่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ กำหนด และวางแนวนโยบายต่างประเทศได้ตระหนักถึงสิ่งที่เป็มาแล้วในอดีต หากสิ่งใดซึ่งเห็นว่าเป็นข้อบกพร่อง ก็จะได้หาทางป้องกันมิให้เกิดเป็นประวัติศาสตร์ซ้ำรอยขึ้นมาอีก
3. ประโยชน์เพิ่มเติมในด้านการขยายขอบเขตแห่งความก้าวหน้าทางวิชาการให้กว้างขวางยิ่งขึ้น กล่าวคือ วิทยานิพนธ์นี้อาจจะเป็นพื้นฐานหรือแนวทางให้แก่นักที่มีความสนใจ ต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในสมัยรัฐบาลชุดต่อ ๆ ไป และอาจจะชี้หลักการศึกษาวិเคราะห์เกี่ยวกับพฤติกรรมเกี่ยวเนื่องระหว่างปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อ การดำเนินนโยบายต่างประเทศ ซึ่งเราเรียกวิวิเคราะห์แบบนี้ว่า "linkage politics" ให้มีความละเอียดและสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้นกว่าเดิมด้วย